

ÜLKELERİN COVID-19 SALGINI İLE MÜCADELESİ (ABD, ÇEKYA, G.KORE)

Doç. Dr. Emel İRGİL

**Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı (E) Öğretim Üyesi
Sağlıklı Kentler Birliği Danışma Kurulu Üyesi**

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ

Bir Kuzey Amerika ülkesi olan Amerika Birleşik Devletleri'nin nüfusu yaklaşık 329 milyon, nüfus yoğunluğu ise 34 kişi/km²'dir. Başkenti Washington DC'dir. Ülke 50 eyaletten oluşmuştur. Kişi başına düşen gelir 62.606 USD dir.

Pandemi Süreci

Amerika Birleşik Devletleri'nde COVID-19 salgınının ilk doğrulanmış olgusu 21 Ocak 2020'de açıklandı. 12 Mart 2020'ye kadar ABD'de yeni koronavirus (COVID-19) tanısı konmuş olgu sayısı bini; aktif olgu sayısı ise 14 Mart'a kadar iki bini, 15 Mart'a kadar üç bini ve 16 Mart'a kadar dört bini aştı.

Ülkedeki 94 ölümden 42'si Washington eyaletinde, 29'u huzurevlerinde meydana geldi. Elli ABD eyaletinin 49'unda, Columbia Bölgesinde, Guam'da, Porto Riko'da ve Virjin Adaları'nda olgu görüldüğü doğrulandı. 15 Mart itibarıyla doğrulanmış olgusu olmayan tek eyalet Batı Virginia ve doğrulanmış olgusu olmayan bölgeler Amerikan Samoası ve Kuzey Mariana Adaları'ydı.

Daha sonra alınan önlemlere rağmen, gerek ülke yapısının eyaletlerden oluşması dolayısıyla da her eyaletin özerk yönetim yapısı olması nedeniyle, gerekse de vatandaşların çoğunluğunun önlemlere gönüllü olarak uymaması nedeniyle Amerika Birleşik Devletleri COVID-19 hastalığının dünyadaki merkezi haline geldi.

31 Mayıs itibarıyla Amerika Birleşik Devletleri'nde olgu sayısı 1.770.000, ölüm sayısı 103.781'dir.

Alınan Önlemler

Beyaz Saray Coronavirus Görev Gücü, ABD'de COVID-2019'un "izlenmesi, önlenmesi ve yayılmasını azaltma" çabalarını koordine etmek ve denetlemek için Ocak 2020'de kuruldu.

Şubat 2020'de Hastalık Kontrol ve Korunma Merkezi (CDC), basına enfeksiyonun yayılmasını beklediğini bildirdi ve yerel yönetimleri, işletmeleri ve okulları salgın için planlar geliştirmeye çağırđı. Önerilen hazırlıklar arasında, genel toplantıların iptal edilmesi, evden çalışmaya geçiş ve artan devamsızlık ya da kesintili tedarik zincirleri karşısında iş faaliyetlerinin devam etmesini planlamak bulunuyordu.

13 Mart'ta Başkan Donald Trump ulusal acil durum ilan etti.

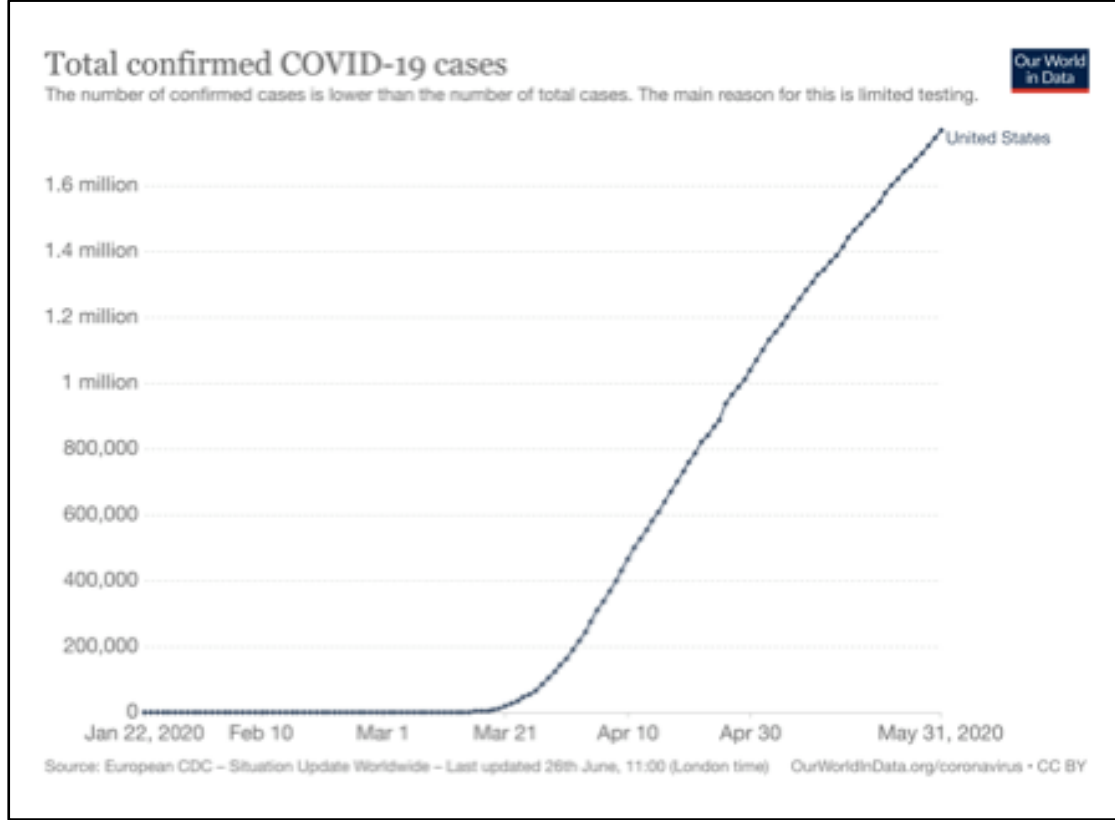
Hükümet ilk olarak kişileri virüs enfeksiyonu için Şubat ayında test etmeye başladı, ancak kısa bir süre sonra, CDC, test kitlerinin arızalı olduğunu ve yanlış sonuçlar verdiğini, bu nedenle testlerin yararsız olduğunu saptadı. Hükümet, bu testi hızlandırmayı amaçlayan bir dizi önlem açıkladı. 14 Mart'tan itibaren 50 eyaletin tümü ya CDC'den ya da bir eyaletteki ticari laboratuvarından doktor onayı ile testler sağlanabildi, ancak varolan test kiti sayısı çok sınırlı kaldı. Bu nedenle virüs bulaşmış kişilerin sayısının makul bir doğrulukla saptanması olanaksız hale geldi. CDC, doktorların bir teste izin vermeden önce belirli yönergelerle karar almalarını önerdi.

CDC; Çin, İnan, Schengen Bölgesi'ni oluşturan 26 Avrupa ülkesi ile Birleşik Krallık ve İrlanda'ya zorunlu olmayan yolculuk yapmak isteyenlere önerilerde bulundu. Amerika Birleşik Devletleri, son 14 gün içinde bu bölgelerden herhangi birinden gelen yabancı uyrukluların girişini reddetti.

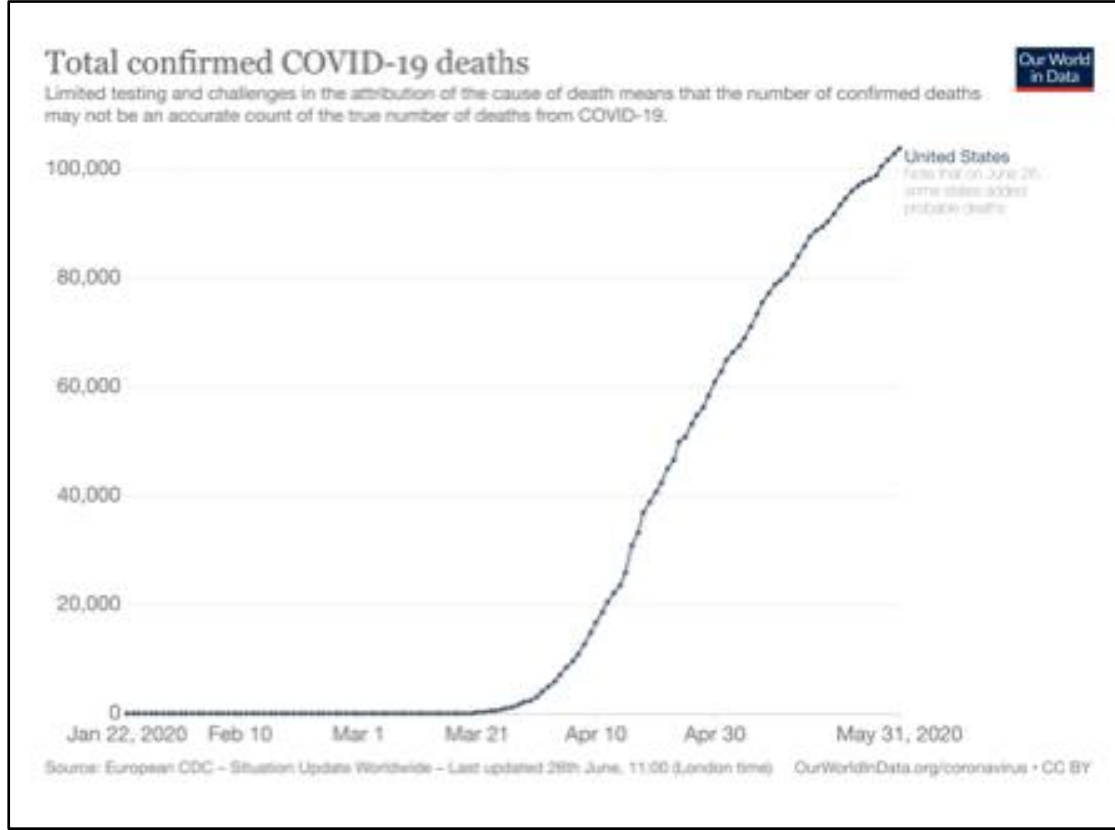
Çin'in Hubei eyaletinde seyahat ettikten sonra eve dönen Amerikalıların 14 günlük karantinaya başvurmaları gerekti. Son 14 gün içinde Çin sınırlarından ABD'ye dönen tüm ABD vatandaşlarının sağlık taraması yaptırması ve kendi kendine karantinaya almaları önerildi.

Salgına karşı alınan önlemler arasında, okulların ve diğer eğitim kurumlarının kapatılması, ticaret fuarlarının, konvansiyonların, müzik festivallerinin iptal edilmesi ve spor etkinliklerinin ve liglerinin iptal edilmesi ve askıya alınması da dahil olmak

üzere büyük ölçekli toplantıların yasaklanması ve iptal edilmesi yer almaktadır. Dünya Sağlık Örgütü'nün 11 Mart'ta COVID-19 salgınına bir salgın olarak ilan etmesinin ardından CDC, yaygın bulaşmanın çok sayıda insanın sağlık hizmetlerine aşırı yüklenmesine neden olabileceği, hastane ve diğer sağlık hizmetlerine başvurmaya zorlayabileceği konusunda uyardı.

Şekil 1: 31 Mayıs 2020 itibariyle ABD'de toplam vaka sayısı

Şekil 2: 31 Mayıs 2020 itibariyle ABD’de toplam ölüm sayısı

Normalleşme Süreci

Amerika Birleşik Devletleri’nde COVID-19 salgını hala olanca hızıyla sürdüğü için herhangi bir normalleşme süreci başlamamıştır. Ancak eyaletler arası farklılıklar bulunmaktadır.

Değerlendirme

COVID-19 pandemisi başladığında, Amerikalı gazeteci Laurie Garrett’e göre, federal hükümetin krize yanıt verme kapasitesi azaldı; çünkü olası herhangi bir pandemiye planlamak ve yanıtlamak için yeteri kadar ve yetkin çalışanlar bulunmamaktaydı. *Washington Post*, Trump’ın 2017’de göreve başlamasından sonraki aylar boyunca, CDC’de ve ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı’nda daimi direktörlerin atanmasında gecikmeler yapıldığını ve Sağlık ve İnsan Hizmetleri Departmanı’nda da boşlukların doldurulmadığını yazdı.

Amerika Birleşik Devletleri’nde çok çeşitli nedenlerden dolayı salgın yönetilemedi. Bu nedenler arasında, Başkan’ın olayın ciddiyetini geç kavraması, eldeki insangücü ve

hastane yatağı kapasitesinin eksikliği ve var olanların da iyi kullanılmaması, sigorta sistemine dayalı, paralı sağlık sisteminin bir salgınla başa çıkmak için uygun olmaması gelmektedir.

ÇEKYA (ÇEK CUMHURİYETİ)

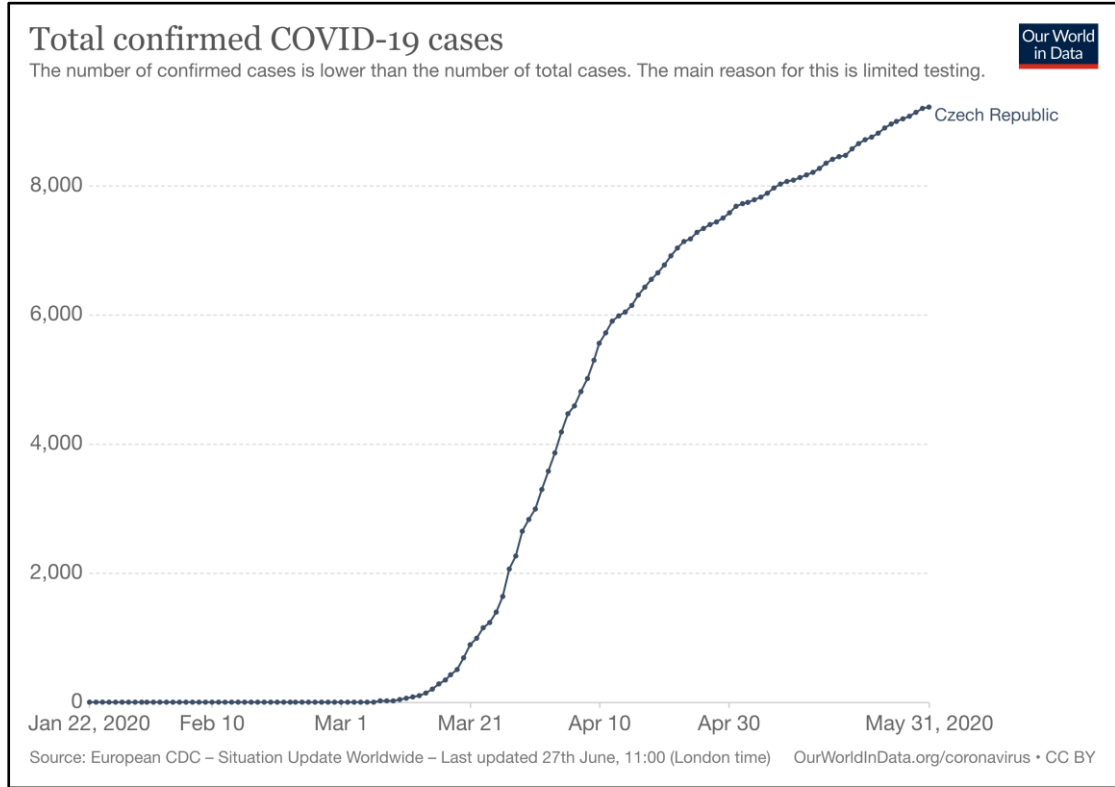
Bir Orta Avrupa ülkesi olan Çekya, 1 Ocak 1993'te Çekoslavakya'dan ayrılarak kurulmuştur. Başkenti Prag'tır. Nüfusu yaklaşık 10.690.000 (2020), nüfus yoğunluğu 134 kişi km²'dir. Kişi başına düşen gelir 20.152 USD'dir.

Pandemi Süreci

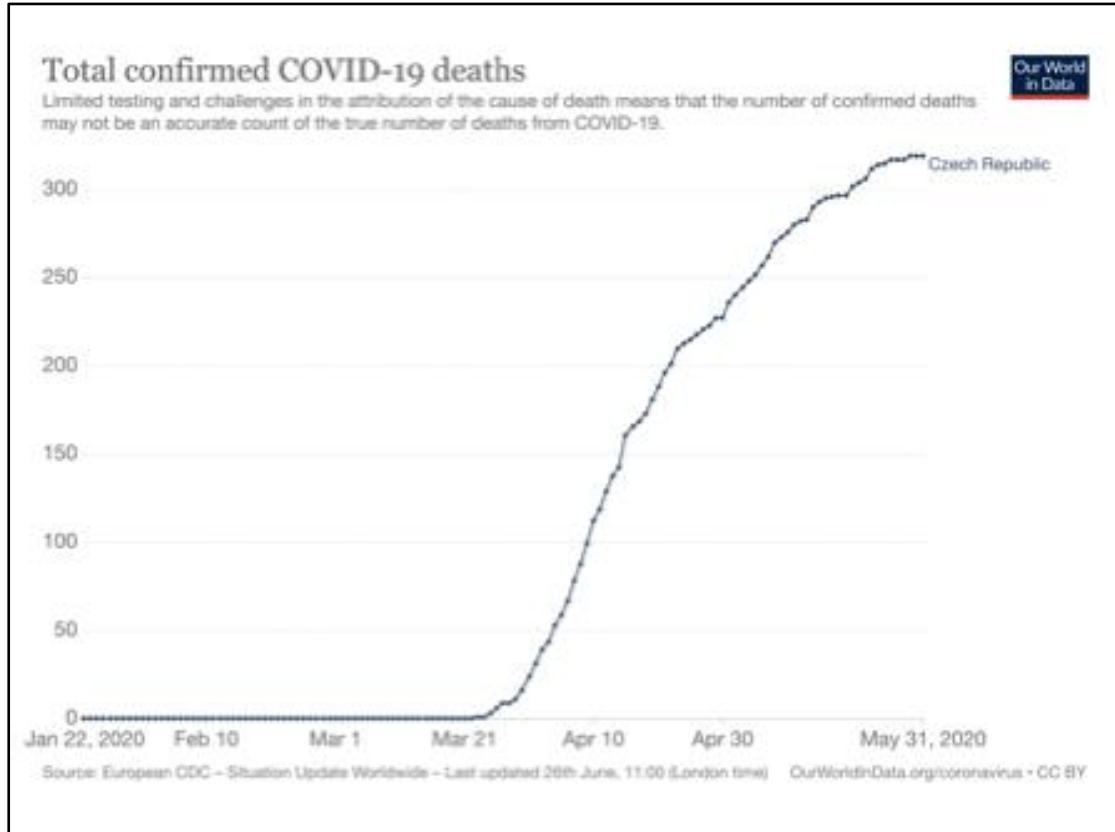
Çekya'da ilk COVID-19 olgusu 1 Mart 2020 tarihinde saptandı. Sağlık Bakanı Adam Vojtech, saptanan üç olgunun tamamının Kuzey İtalya kökenli olduğunu açıkladı. Hastaların üçü de Çekya'nın kuzeyinde bulunan Ústí nad Labem bölgesinde yaşıyordu. Saptanan olgulardan ilki İtalya'nın Udine şehrinde konferansa katılan 67 yaşında bir erkek, ikincisi Milano'da eğitim gören ve Çekya'ya turist olarak gelen üniversite öğrencisi bir kadın, üçüncü olgu ise Auronzo di Cadore'da kayak tatili yapan bir erkekti. Olguların hepsi Prag'taki hastaneye nakledildi. Auronzo di Cadore'da kayak yapan ve daha önceki olgu ile aynı otelde kalan kadın ve daha önce tanı konulan Amerikalı kızın arkadaşı olan Ekvadorlu üniversiteli kıza da COVID-19 tanısı konuldu.

12 Mart'ta Güney Bohemya, Karlovy Vary ve Liberec bölgelerinde ilk olguların görülmesiyle salgın ülkenin 14 bölgesine yayıldı. 22 yeni olgu tespit edildi ve toplam olgu sayısı 116'ya yükseldi. Olguların büyük çoğunluğu başkent Prag'ta bulunmaktaydı. 13 Mart'ta 25 yeni olgu saptandı ve toplam olgu sayısı 141'e yükseldi. 16 Mart'ta saptanan 51 yeni olgu ile toplam olgu sayısı 344'e ulaştı. Başbakan Andrej Babiř, aynı gün Twitter hesabından yaptığı açıklama ile Ústí nad Labem bölgesinde tespit edilen ilk üç olgunun iyileştiğini açıkladı. Sağlık uzmanları COVID-19 hastalarının yarısından fazlasının (%54) nerede enfekte olduğunu bilmiyordu. Bilinen %46'lık kesimin %29'u yurt dışında geri kalan %17'si ise Çekya'da enfekte olmuştu.

31 Mayıs 2020 itibariyle Çekya’da onaylanmış 9230 olgu ve 319 ölüm görölmüştür.

Şekil 3: 31 Mayıs 2020 itibariyle Çekya’da toplam vaka sayısı

Şekil 4: 31 Mayıs 2020 itibariyle Çekya’da toplam ölüm sayısı

Alınan Önlemler

3 Mart tarihinde Çekya, Kuzey İtalya ve Güney Kore uçuşlarını askıya aldı. Sağlık Bakanlığı FFP3 tipi solunum cihazlarının ihracatını yasakladı ve tüm tıbbi cihazların satışlarını halk sağlığı koruma kurumları, acil servisler (polis, itfaiye, ambulans) hariç herkese yasakladı. 10 Mart'ta ana okulları hariç, tüm ilk ve orta dereceli okullar ve üniversiteler tatil edildi, 100 kişiden fazla kişinin katıldığı etkinlikler yasaklandı. Sağlık Bakanı yardımcısı salgının yayılmasının kontrol edilememesi ve hızlanmaya devam etmesi durumunda toplu taşıma araçlarının sınırlandırılacağını ve Çek Cumhuriyeti'nin sınırlarını kapatacağını söyledi.

12 Mart'ta Çekya'da ulusal acil durum ilan edildi. Barlar ve restoranlar akşam 20.00'den sabah 06.00'ya kadar, yüzme havuzları, diğer spor merkezleri, kütüphaneler ve galeriler ise tamamen kapatıldı. Otuzdan fazla kişinin katıldığı açık hava etkinlikleri yasaklandı. Avusturya ve Almanya ile yeni sınır yönetimi kabul edildi. Çekya'ya giriş ve çıkış için uluslararası otobüs, tren ve tekne seferleri iptal edildi ve ülkeye giriş yapmak için belirlenen 11 sınır kapısının kullanılmasına karar verildi. Aynı zamanda hükümet, olgu sayısı fazla olan ülkelere (Almanya ve Avusturya da dahil) gelen yabancı uyrukluların ülkeye girişini ve Çek vatandaşların bu ülkelere seyahat etmelerini yasakladı.

Hükümet, 16 Mart Pazartesi gününden itibaren ülkenin bütün sınır kapılarını kapattı. Başbakan Andrej Babis, salgının zararlarını hafifletmek amacıyla ülke çapında karantina ilan etti ve 11 milyon Çek vatandaşı karantina altına alındı. 24 Mart gece yarısına kadar işe gidip gelmek, hastaneye gitmek, yakınları ziyaret etmek, alışveriş yapmak dışında kalan bütün serbest dolaşimler yasaklandı. Ek olarak ülkede ikamet etmeyen kişilerin, ülkeye girmesi ve Çek vatandaşlarının yurt dışına seyahat etmesini engellemek amacıyla seyahat kısıtlamaları getirildi.

Normalleşme Süreci

20 Nisan: - En fazla 5 kişilik gruplarla yapılan akademik çalışmalar

- Pazaryerleri, Açık hava alışveriş merkezleri
- Açık havada yapılan spor aktiviteleri
- 10 katılımcıya kadar evlilik törenleri

24 Nisan: - 10 kişiye kadar 2 m.lik fiziksel mesafe korunarak yapılan toplantılar

- 15 kişiye kadar kilise toplantıları, dernek çalışmaları

27 Nisan: - Alışveriş Merkezleri

- Spor salonları

11 Mayıs: - Kuaförler, Güzellik salonları

- Müzeler, galeriler
- 100 kişiye kadar tiyatro, sinema ve diğer etkinlikler (evlilik, kilise törenleri)
- 15 kişiye kadar kurs ve okul etkinlikleri

25 Mayıs: - Restoran, kafe ve barlar

- 300 kişiye kadar aktiviteler

Değerlendirme

Çekya, erken aldığı önlemler sayesinde olgu ve ölüm sayılarını oldukça düşük tutabilmiştir.

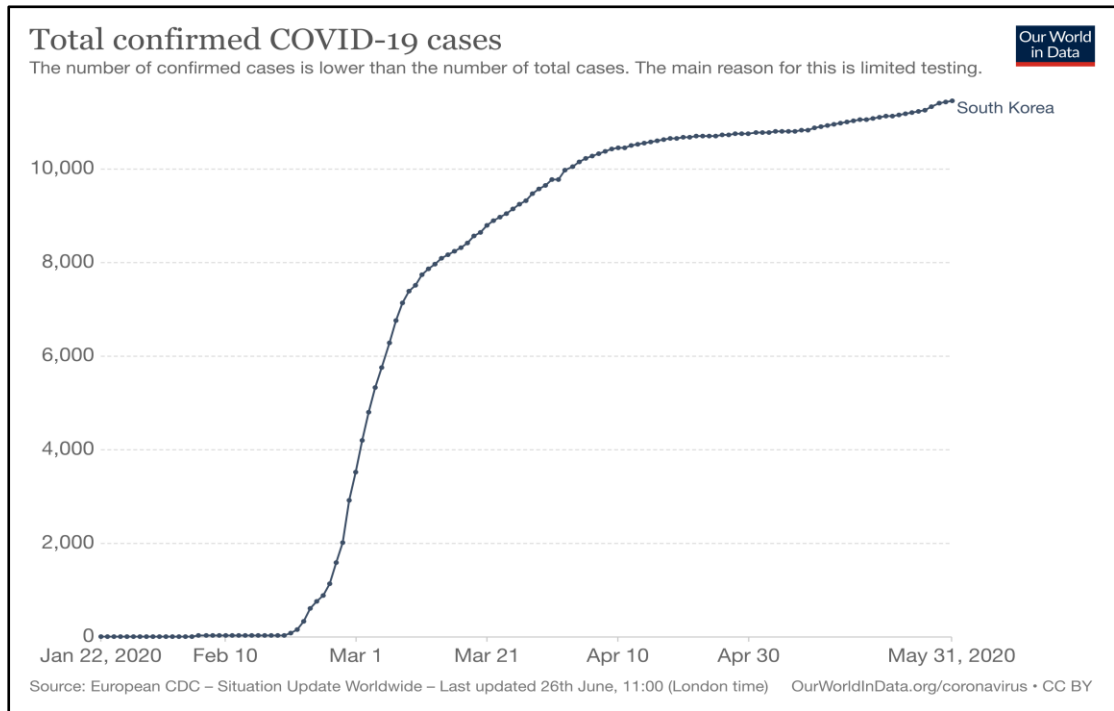
GÜNEY KORE

Doğu Asya'da Kore yarımadasında yer alan, kara sınırı Kuzey Kore ile olan Güney Kore'nin nüfusu yaklaşık 52 milyondur (2020). Nüfus yoğunluğu 507 kişi/km² ile yoğunluk sırasına göre 23. sırada gelmektedir. Başkenti Seul'dür. Kişi başına düşen gelir 32.766 USD'dir.

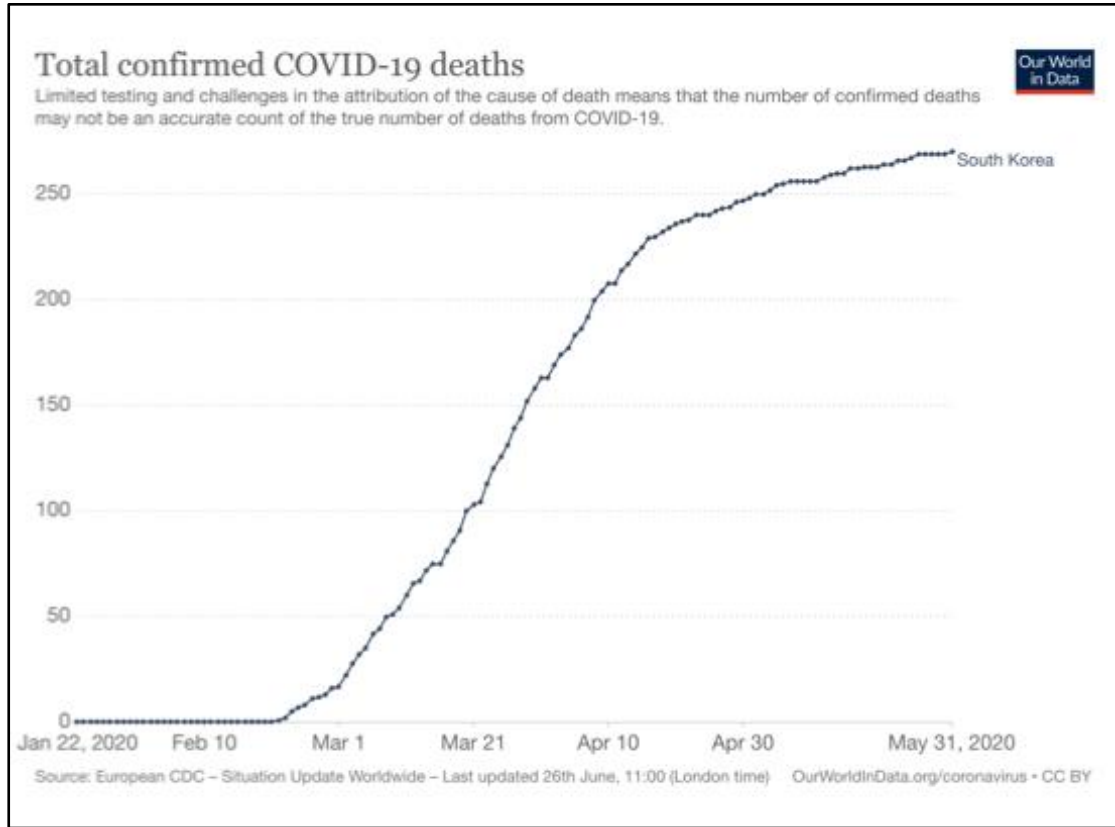
Pandemi Süreci

Çin'in Hubei bölgesine yakınlık nedeniyle hastalık erken dönemde ortaya çıktı. Güney Kore'de ilk olgu 20 Ocak'ta saptandı. 18 Şubat'taki 31. hastaya kadar tüm olgular yurtdışı kaynaklıydı. Doğrulan olguların temaslılarına ve yüksek riskli gruplara yoğun test uygulanarak olgular izole edildi.

8 Mart'ta doğrulanmış olgu sayısı 7134'e ulaştı. Bu olguların % 91'i Daegu ve Gyeongsangbuk-do bölgelerindeydi ve ana enfeksiyon kaynağı belirli bir kilise etkinliği ve hastane temasıydı. Olguların % 62'si kadındı ve çoğunluğu 20'li yaşlardaydı. Ölüm sayısı 50'ye ulaştı. Ölümün % 86'sı 60 yaş ve üzerindeki kişilerde görüldü. Güney Kore'de olguların çoğunluğu hastaneye yatırmayı gerektirmeyen hafif olgulardı. Ölümün çoğu yaşlı ya da başka kronik hastalığı olan kişilerde görüldü. 31 Mayıs itibariyle olgu sayısı 11.468, ölüm sayısı 270'tir.

Şekil 5: 31 Mayıs 2020 itibariyle G.Kore'de toplam vaka sayısı

Şekil 6: 31 Mayıs 2020 itibariyle G.Kore’de toplam ölüm sayısı

Alınan Önlemler

Olguların büyük çoğunluğunun belirli bölgelerde olması ülkeye yayılmaması için gerekli önlemlerin alınmasına fırsat verdi. Yeni virüsün etkileri tam olarak bilinmese de pandemiye hazırlık yapıldı. İlk önce, Çin’in Hubei Bölgesinden gelenlere yasak kondu. Olguların kendi kendine izolasyonu ve yerel karantinalar uygulandı. Her olgunun epidemiyolojik verileri ve temaslıları sorgulandı.

Güney Kore’de merkezi ve yerel hükümetler COVID-19’un yayılmasını önlemede sivil toplumla birlikte hareket ettiler.

- Şeffaf ve hızlı bilgi paylaşımı: Günde iki kez, doğrulanmış olgu ve ölüm sayıları paylaşıldı. Böylelikle vatandaşlar hükümete ve yaptıklarına güven duydular.
- Vatandaşların gönüllü olarak toplum bilinciyle hareket etmesi: Vatandaşların kişisel temizlik kuralları ve sosyal mesafe gibi gerekliliklere uyması sonucu “kapanma”ya gerek kalmadan virüsün yayılmasının önlenmesinde önemli rol

oynadılar. Hükümet, tanı testleri, tıbbi tedavi ve diğer zorunlu gerekliliklerin kişiler üzerindeki ekonomik yükünü en aza indirdi.

- Teknoloji avantajı ile yaratıcı yaklaşım: Seyahat özgürlüğünü kısıtlamadan (Hubei bölgesi hariç) virüsün yayılımını önlemek amacıyla yeni ve etkili göçmenlik prosedürleri yürürlüğe kondu. Hafif olguların tedavisi ve yaşamlarını sürdürebilmeleri için destek merkezleri oluşturuldu. Güvenli ve etkili test örneklerini toplamak için hızlı test kabinleri kuruldu. Enfeksiyon kontrolü için, kendi kendine tanı vb. cep telefonu uygulamaları, GPS, kredi kartı kayıtları gibi uygulamalar kullanıma sunuldu.
- Erken tanı için hızlı tanı testleri: Günlük yaklaşık 160.000 hızlı tanı testi uygulandı. Tüm şüpheli olgulara doktor kontrolünde, ücretsiz tanı testi uygulandı.
- Etkin tedavi: Gönüllü ya da maaşlı, iyi eğitilmiş sağlık ordusu ile etkin tedavi uygulandı.

Normalleşme Süreci

Kapanma ve kısıtlamaların olmadığı ve tüm önlemlerin gönüllülük esasına dayandığı Güney Kore’de normalleşme süreci de yumuşak bir geçişle yapıldı.

6 Mayıs: - Sosyal mesafe kuralları gevşetildi.

- Alışveriş merkezleri ve işletmeler kademeli olarak açıldı.

8 Mayıs: - Ligler seyircisiz olarak başladı.

27 Mayıs: - Toplu taşıma araçlarında maske zorunluluğu getirildi.

Değerlendirme

Güney Kore, hızlı tanı testlerini kitlesel bir şekilde vatandaşlarına uyguladıkları, olguları hemen izole ettikleri ve temaslıları etkin bir şekilde izledikleri için bu salgından başarıyla çıkmıştır. Devletin vatandaşlarına şeffaf davranması sonucunda da vatandaşların alınan önlemlere gönüllü katılımı bu başarıda önemli bir rol oynamıştır.